

Interreg

SLOVENIJA – HRVAŠKA
SLOVENIJA – HRVATSKA

Evropska unija | Evropski sklad za regionalni razvoj
Evropska unija | Evropski fond za regionalni razvoj

Smernice razvoja trajnostnega turizma na temo pomorske dediščine za celotno obmejno območje – Mala Barka 2

- Povzetek -

**Ohranitev pomorske dediščine Severnega Jadrana /
Očuvanje pomorske baštine Sjevernog Jadrana**

Evidenčna številka nabave:08/02-17/04

Avtorstvo: Zajednica ponuditelja: WYG savjetovanje d.o.o., Institut za razvoj i međunarodne odnose,
Hotelsko i destinacijsko savjetovanje d.o.o.

Zagreb, februar 2018

Vsebina

1. Opredelitev smernic in kazalnikov trajnostnega razvoja turizma.....	3
1.1. Opredelitev pojmov trajnostnega razvoja in trajnostnega turizma.....	3
1.2. Pregled smernic za trajnostni razvoj proizvodov Mala Barka.....	3
1.3. Kazalniki trajnostnega turizma za projektno območjeMala Barka.....	4
2. Primeri dobre prakse razvoja turističnih proizvodov kulturne dediščine.....	5
3. Definicija pojmov proizvodov kulturnega turizma in pomorske dediščine.....	5
4. Razvojna načela, ki izhajajo iz krovnih načrtov, razvoja turizma in turističnih proizvodov na terenu	6

1. Opredelitev smernic in kazalnikov trajnostnega razvoja turizma

1.1. Opredelitev pojmov trajnostnega razvoja in trajnostnega turizma

V skladu z najbolj znano in najpogosteje uporabljeno definicijo je trajnostni razvoj takšen, ki zadovoljuje potrebe današnjega človeškega rodu, ne da bi pri tem ogrožali možnosti prihodnjih generacij, da zadostijo svojim lastnim potrebam (Poročilo »Naša skupna prihodnost« Komisije za okolje in razvoj Združenih narodov iz leta 1987). Agenda 21 za turizem trajnostni razvoj opredeli kot tisti, ki zadovoljuje potrebe današnjih turistov in območij, ki jih obišejo, istočasno pa ohranja in povečuje možnosti za prihodnost. Glede na konceptualno opredelitev trajnostnega turizma UNWTO-ja iz leta 2004 trajnostni turizem v celoti upošteva ekonomske, družbene in okoljske vplive ter hkrati izpolnjuje potrebe obiskovalcev, industrije, okolja in lokalne skupnosti.

V Evropskem združenju zgodovinskih mest in pokrajin so sprejeli priporočila za trajnostni kulturni turizem. V priporočilih poudarjajo dinamičnost odnosov, ki jih je treba upoštevati pri načrtovanju trajnostnega (kulturnega) turizma na posamezni destinaciji, kot so kontekstualni dejavniki (ključne turistične atrakcije, trenutno stanje v turizmu, lokalne gonilne sile turizma, zunanji trendi ipd.), turistično pozicioniranje, cilji in javne politike, procesi (deležniki, sprejemanje odločitev, lokalno vključevanje), izvedba (destinacija, podjetja in proizvodi v turizmu) in vrednotenje (odgovor na spremembe, spremljanje, najboljše prakse).

V Svetovni turistični organizaciji (UNWTO) so leta 2004 objavili metodologijo za razvoj sistema kazalnikov, s katerimi spremljamo trajnostni turizem. Kazalnike so oblikovali ob upoštevanju najpogostejših področij pri razvojnem načrtovanju turizma ter vključujejo okoljsko, družbeno-ekonomsko in upravljavsko področje. Znotraj navedenih področij so z uporabo osnovnih in dodatnih kazalnikov pri vsaki temi opredelili ključne teme za spremljanje trajnostnega turizma. Kazalnike so razvrstili glede na naslednje teme: zadovoljstvo lokalnega prebivalstva s turizmom, vpliv turizma na lokalne skupnosti, zadovoljstvo turistov, sezonskost turizma, ekonomska korist turizma, gospodarjenje z energijo, dostopnost vode in varčevanje z njo, kakovost pitne vode, čiščenje odpadnih voda, ravnanje s trdnimi odpadki, nadzor razvoja in nadzor intenzivnosti uporabe.

V Evropski komisiji (EK) so leta 2013 razvili Sistem kazalnikov za evropski turizem (European Tourism Indicators System, ETIS). Pristop pri opredeljevanju kazalnikov je metodološko zelo podoben tistemu, ki so ga oblikovali pri UNWTO, kazalnike pa so razvrstili glede na področja upravljanja destinacije, gospodarsko vrednost, družbeni in kulturni vpliv ter vpliv na okolje.

V Evropska agenciji za okolje so ravno tako razvili kazalnike za spremljanje trajnostnega turizma, predvsem zaradi merjenja vpliva turizma na okolje.

1.2. Pregled smernic za trajnostni razvoj proizvodov Mala Barka

Za vseh 7 destinacij, vključenih v projekt Mala Barka 2, predlagamo naslednje smernice za trajnostni razvoj turizma:

- Celoletna ponudba proizvodov (ne nujno v celotnem obsegu)
- Vključitev lokalnih in avtentičnih proizvodov v dobavo proizvodov in aktivnosti Male Barke
- Utemeljenost na tradiciji, a tudi širitev in razvoj identitete s pomočjo razvoja proizvodov
- Vključitev v drugo turistično ponudbo in procese (predvsem marketing/komercializacija)
- Dobro voden interni marketing s ciljem čim večjega vključevanja lokalnega prebivalstva in podjetnikov
- Razvoj proizvodov v sodelovanju z lokalnimi podjetniki/industrijo
- Uporaba naravnih in lokalno dostopnih materialov za gradnjo in opremo

- Uporaba sodobnih spoznanj/metod

1.3. Kazalniki trajnostnega turizma za projektno območje Mala Barka

Za merjenje trajnostnega turizma na projektnem območju Mala Barka smo oblikovali tri nabora kazalnikov, ki so usklajeni s tremi komponentami trajnostnega razvoja: ekonomski, družbeni in okoljski. Glede na pomembnost upravljaljskih zmogljivosti za spremljanje trajnostnega turizma pa smo dodali tudi nabor kazalnikov v zvezi z upravljanjem, kar je v skladu s prakso UNWTO-ja in EK-ja.

Tabela 1: Pregled skupnih kazalnikov za spremljanje trajnostnega turizma na območju destinacije Mala Barka

<p>DRUŽBENO-EKONOMSKI kazalniki i</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stališča lokalnega prebivalstva o proizvodu (anketa); • Dostopnost izobraževalnih programov s področja trajnostnega razvoja in/ali trajnostnega turizma na projektnem območju; • Število podjetij, ustanovljenih predvsem kot posledica razvoja proizvodov Mala Barka; • Število novo zaposlenih (glede na število delovnih ur), ki so rezultat razvoja proizvodov Mala Barka; • Skupna dodana vrednost projekta (stroški dela + dobiček) vseh poslovnih subjektov, vključenih v dobavo proizvodov (% sprememb v primerjavi s prejšnjim poslovnim obdobjem); • Povprečna poraba uporabnikov proizvoda znotraj proizvodov v času bivanja na destinaciji – primerjava z drugimi obiskovalci destinacije.
<p>OKOLJSKI kazalniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stanje objekta/atrakcije pred turistično eksploatacijo in po njej v okviru proizvodov Mala Barka; • Vpliv razvoja atrakcij na okoliški prostor v smislu razvoja (kakovostna ocena stanja prostora po razvoju atrakcije).
<p>Kazalniki UPRAVLJANJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Obstoj strategij / načrtov za trajnostni razvoj turizma; • Število izobraženih menedžerjev na področju trajnostnega upravljanja destinacije; • Število turističnih vodičev, poučenih o proizvodu Mala Barka; • Število projektov v zvezi z ohranitvijo pomorske dediščine, ki se izvajajo na projektnem območju Mala Barka; • Število in leta članstva v združenjih, ki se ukvarjajo z varstvom dediščine; • Povečanje/zmanjšanje števila dogodkov v zvezi s pomorsko dediščino; • Zadovoljstvo obiskovalcev (spletna anketa); • % turistov, ki prihajajo zaradi proizvodov Mala Barka (spletna anketa); • % turistov, ki se vračajo na destinacijo; • Informiranost lokalnega prebivalstva o samem proizvodu <ul style="list-style-type: none"> - Število kanalov informiranja lokalnega prebivalstva - % lokalnega prebivalstva, ki ima dostop do informacij; - % ljudi, ki razume ponudbo/proizvod in njegove koristi • Dostop

	<ul style="list-style-type: none"> - Obstoječa prijazna politika v procesu razvoja in zagotavljanja proizvodov; - % atrakcij, dostopnih ljudem z omejeno mobilnostjo.
--	---

2. Primeri dobre prakse razvoja turističnih proizvodov kulturne dediščine

Zaradi možnosti primerjalne analize v smernicah navajamo primere najboljše prakse razvoja turističnih proizvodov kulturne dediščine. Predstavljamo primere Albaola – the Sea Factory of Basques, San Sebastian, Španija; Festa della Marineria, La Spezia, Italija; Devonport Naval Heritage Center, Plymouth, Združeno kraljestvo; ter regije Južna Sardinija. Primeri dobre prakse kažejo na tri možna modela oblikovanja destinacijskega proizvoda na področju pomorske dediščine s pripadajočimi značilnostmi in dejavniki uspeha:

1. Razvoj proizvodov na podlagi močne osrednje atrakcije (primer San Sebastian)
 - Izobraževanje, spoznavanje dediščine in zgodovine z aktivnim sodelovanjem
 - Velik potencial za razvoj nišnih proizvodov
 - Investicijsko intenziven
 - Kulturne in športne aktivnosti kot glavna dopolnitev osnovnega proizvoda

2. Razvoj proizvodov z oblikovanjem dogodkov in »mehke« turistične infrastrukture
 - Usmerjenost na obstoječe obiskovalce destinacij ali specifične dogodke
 - Fokus aktivnosti in ključ uspeha je posredovanje celotne izkušnje lokalnega načina življenja in vrednot
 - Delovno/operativno intenziven
 - Nujnost vključevanja širše skupine deležnikov – potrebna je čim večja zastopanost lokalne ponudbe

3. Difuzni model razvoja proizvodov
 - Usmerjenost k širšemu naboru tržnih segmentov (obstoječi obiskovalci in različne niše)
 - Ključ uspeha je v oblikovanju koncepta/zgodbe in sodobnih praks/metod predstavitve
 - Enaka intenzivnost investicij in dela, marketinško intenziven in občutljiv model
 - Potrebna je visoka raven upravljalvske in izvedbene sofisticiranosti

3. Definicija pojmov proizvodov kulturnega turizma in pomorske dediščine

Ena izmed najpogostejših definicij kulturnega turizma, ki se uporablja tudi v Akcijskem načrtu razvoja kulturnega turizma iz leta 2015, razlikuje med konceptualno in tehnično definicijo tega pojma. Konceptualna definicija se nanaša na potovanja oseb izven kraja stalnega prebivališča s ciljem pridobivanja novih informacij in doživetij, s čimer zadovoljujejo svoje kulturne potrebe. Tehnična definicija se od države do države razlikuje, kar je odvisno od obstoječe ponudbe proizvodov, ki se lahko povezujejo s kulturo, kar denimo za Republiko Hrvaško pomeni obisk kulturno-zgodovinskih znamenitosti, muzejev in galerij, glasbeno-scenskih dogodkov in predstav, festivalov, sakralnih objektov, tematskih cest in poti kot tudi ustvarjalnih oziroma interaktivnih delavnic.

V okviru Strategije razvoja kulturnega turizma v Republiki Hrvaški so kulturno-turistični proizvod opredelili kot »formalizirano, zapakirano in upravljano predstavitev dediščine, umetnosti ali edinstvene atmosfere destinacije na edinstven in zanimiv način v skladu s sodobnimi trendi povpraševanja, ki istočasno ponuja spremljevalne storitvene vsebine in visoko kakovost storitev«.

Glede na osnovo turistične atrakcije lahko razlikujemo med naslednjimi podtipi kulturno-turističnih proizvodov: zgodovinski, umetniški, dediščinski, verski, kreativni, mestni, dogodkovni in pomorski. Tesno povezana z opredelitvijo pojma kulturno-turističnega proizvoda pa je tudi opredelitev pojma kulturnih turistov glede na njihova pričakovanj in potrebe.

Pomorska dediščina je del kulturno-zgodovinske dediščine, ki obsega snovno (materialno) in nesnovno (nematerialno) dediščino na področjih ribištva, pomorstva in tradicionalnega ladjedelništva. V tem smislu lahko turistični proizvod pomorske dediščine razumemo kot podtip kulturno-turističnega proizvoda. Kot del kulturne dediščine se tudi pomorska dediščina deli na snovno in nesnovno pomorsko dediščino.

Snovna pomorska dediščina obsega celotno snovno zapuščino v povezavi z ribištvom, pomorstvom in tradicionalnim ladjedelništvom, kot so plovila, arhitektura v zvezi s pomorstvom (npr. luke in luška infrastruktura, ladjedelnice, svetilniki, ribiške kočice itd.), kulturne krajine v zvezi s pomorstvom in ribištvom (npr. soline in ribolovne cone), muzeji, zbirke in razstave, turistična infrastruktura (npr. sprehajališča ob morju), arheološka najdišča, sakralna dediščina s pomorskimi titularji in votivnimi zbirkami, spomeniki v zvezi s pomorstvom kot tudi avdio-video, knjižni in arhivski zapisi.

Snovna dediščina se naprej deli na nepremične in premične kulturne dobrine. Nepremične dobrine so povezane s krajem nastanka (npr. luke in svetilniki), medtem ko se premične dobrine pogosto ne hranijo na kraju nastanka ali nekdanje uporabe (npr. plovila, arhivski zapisi itd.).

Nesnovna pomorska dediščina obsega ustno književnost in izročilo, znanja in veščine na področju ribištva, pomorstva in tradicionalnega ladjedelništva (trgovina in obrt), prireditve (festivali, regate, slavja in obredi v zvezi s pomorstvom, folklorno ustvarjanje), vodne športe in toponime v zvezi s pomorskimi aktivnostmi.

4. Razvojna načela, ki izhajajo iz krovnih načrtov, razvoja turizma in turističnih proizvodov na terenu

Nezadostna ponudba prepoznavnih kulturno-turističnih proizvodov in preslaba valorizacija kulturne dediščine v turistične namene je realnost sektorja kulturnega turizma tako v Republiki Hrvaški kot tudi v Republiki Sloveniji. V pomembnih strateških dokumentih v obeh državah se poudarjajo tematski kulturni itinerarji. V strategiji razvoja turizma RH do 2020 se navajajo naslednji proizvodi kulturnega turizma, ki so relevantni za RH: mestni turizem, dediščinski turizem, dogodkovni turizem, kreativni turizem, verski turizem. V Strategiji trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021 kulturo vidijo kot ključni turistični proizvod v makroregiji Osrednja Slovenija in Ljubljana, kjer se posebej obravnava mestni turizem (city break), medtem ko v drugih makroregijah kultura predstavlja spremljevalno turistično ponudbo.

V smernicah se navaja primerjalni pregled razvojnih načel in ciljev na področju turizma oziroma kulturnega turizma, ki je opredeljen v naslednjih pomembnih strateških dokumentih Hrvaške in Slovenije: Strategiji razvoja turizma Republike Hrvaške do leta 2020, Strateškem marketinškem načrtu hrvaškega turizma v obdobju 2014-2020, Akcijskem načrtu za razvoj kulturnega turizma, Strategiji pomorskega razvoja in celostne pomorske politike Republike Hrvaške v obdobju 2014-2020, Strateškem načrtu Ministrstva kulture 2015-2017, Strateškem načrtu za razvoj turizma Kvarnerja s strateškim in operativnim marketinškim načrtom 2016 -2020, Strategiji razvoja kulturnega turizma Mesta Reka 2015-2020, Osrednjem načrtu za turizem Istrske županije 2015-2025,

Istrski kulturni strategiji v obdobju 2014-2020, Strategiji razvoja turizma otoka Krka do leta 2020, Strategiji trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021, Regionalnem razvojnem programu za Južno primorsko regijo 2014-2020, Strategiji razvoja turizma v Občini Piran 2009-2015.